

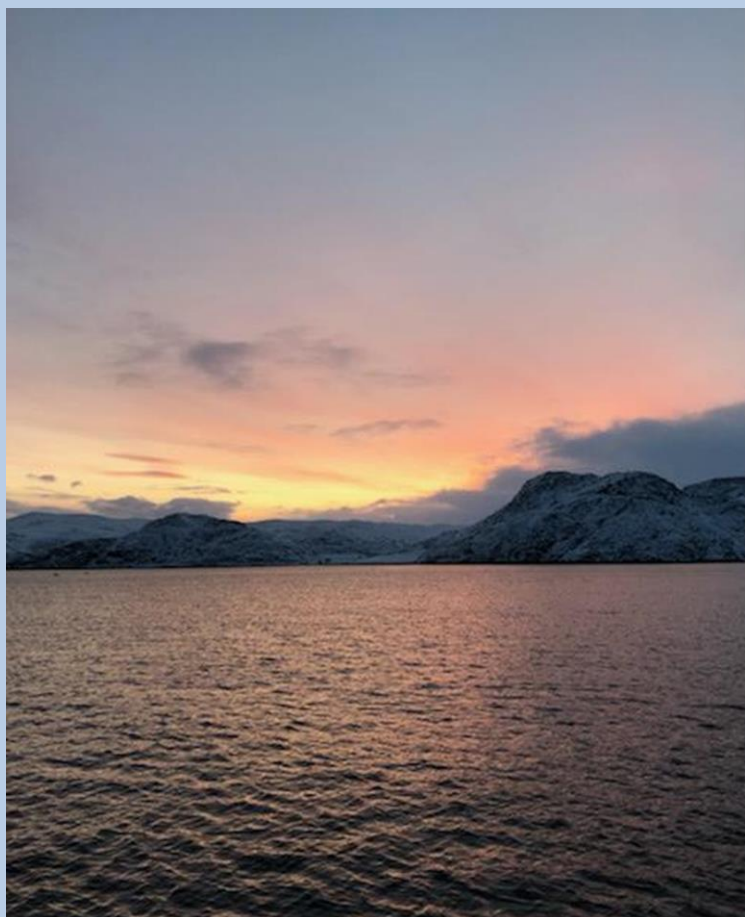


vann fra fjell til fjord

Sammen for vannet

Tiltaksprogram

i vannområde Måsøy og Magerøya



Høst 2021

Innhold

1. Innledning	3
2. Om tiltaksprogrammet	4
2.1. Vannområdet vårt	4
3. Miljøtilstand og miljøutfordringer	7
3.1 Økologisk og kjemisk tilstand til vannforekomster i vannområdet.....	7
3.2 Hovedutfordringer i vannområdet	7
4. Forslag til tiltak innenfor kommunalt ansvarsområde	8
4.1 Avløpsvann	8
4.2 Landbruk.....	10
4.3 Beskyttelse av drikkevann	11
4.4 Forurensning.....	13
4.5 Klimatilpasning	15
4.6 Andre tiltak	17
5. Tiltak og oppfølging hos andre sektormyndigheter	19
6. Tiltak og undersøkelser som er gjennomført i vannområdet	20

1. Innledning

Arbeidet med vannforvaltningen i Norge er nedfelt i vannforskriften. Vannforskriften er den norske gjennomføringen av EUs rammedirektiv for vann, som Norge har sluttet seg til gjennom EØS-avtalen. Hovedmålet med vannforskriften er å sørge for at vannmiljøet blir beskyttet og brukt på en bærekraftig måte. Den setter miljømål for alt vann, både i elver, innsjøer, kystvann og grunnvann. For å sikre miljøtilstanden i vannet, iverksetter vi tiltak for å forebygge, forbedre eller gjenopprette tilstanden der det er nødvendig.

For å følge opp arbeidet etter vannforskriften lokalt er Norge inndelt i ti vannregioner. Vannområdet Måsøy og Magerøya er ett av 13 vannområder i Troms og Finnmark vannregion.

Fram mot 2021 skal de regionale vannforvaltningsplanene og tilhørende tiltaksprogrammene i hele Norge oppdateres og justeres. Gjeldende regional vannforvaltningsplan med tilhørende tiltaksprogram har fått virke siden 2016. Vi har nå gjennomgått hvordan det står til med vannet, og skal justere planene for hvordan vi best tar vare på vannet vårt fremover. Oppdaterte planer og tiltaksprogram skal være gjeldende fra starten av 2022 til utgangen av 2027.

Dette dokumentet er lokalt tiltaksprogram for Måsøy og Magerøya vannområde. Det lokale tiltaksprogrammet inneholder oppdatert oversikt over miljøforbedrende og forebyggende tiltak i vannområdet som faller innenfor kommunens ansvarsområde, i tillegg til en gjennomgang av tiltak hos andre sektormyndigheter og allerede gjennomførte tiltak.

Utarbeidelsen av dette dokumentet er basert på uttrekk fra Vann-Nett og følgende møter, konsultasjoner og befaringer:

- Arbeidsmøter og temamøter med ulike sektormyndigheter høsten 2019
- Arbeidsmøter med kommunene i vannområdet januar 2020
- Befaring av nedlagte kommunale avfallsdeponier i Måsøy kommune
- Løpende dialog med kommunene og andre sektormyndigheter
- Høringsperiode 1.mars – 31.mai 2021, med lokale og regionale høringsmøter

Julianne Netteland
Vannområdekoordinator

Aina Borch
Leder av styringsgruppen

2. Om tiltaksprogrammet

Vannforskriftens § 25 definerer tiltaksprogrammets utarbeidelse og innhold. Hovedmålsettingen til tiltaksprogrammet er beskrevet i § 25 og vedlegg VI i vannforskriften:

«Tiltaksprogrammet skal være sektorovergripende og skal bygge på gjennomførte analyser og vurderinger. Tiltaksprogrammet skal også være i overensstemmelse med nasjonale føringer og statlige planretningslinjer gitt i medhold av plan- og bygningsloven § 6-2».

Det lokale tiltaksprogrammet er utarbeidet av vannområdekoordinator i samarbeid med vannområdeutvalget, kommunene og andre aktuelle sektormyndigheter. De lokale tiltaksprogrammene fra hvert vannområde er vedlegg til det regionale tiltaksprogrammet og vannforvaltningsplanen for Troms og Finnmark vannregion. Regionalt tiltaksprogram utarbeides av vannregionmyndigheten i samarbeid med vannregionutvalget.

Tiltaksprogrammet beskriver hvordan de fastsatte miljømålene for vannforekomstene kan nås innen utgangen av 2027, eller ved et senere tidspunkt der det er gitt utsatt frist, jmfør § 9 i vannforskriften. Mindre strenge miljømål kan også fastsettes der vilkårene definert i § 10 i vannforskriften oppfylles. Ansvar for oppfølgingen av vannforskriften er fordelt på flere sektormyndigheter. Dette innebærer at forvaltningsplaner og tiltaksprogrammer skal følges opp sektorvis og med sektorenes eksisterende virkemidler.

Tiltaksprogrammet omfatter miljøforbedrende og forebyggende tiltak for vannforekomster som er i risiko for ikke å nå miljømålet innen 2027, og forebyggende tiltak for vannforekomster som allerede oppfyller standard miljømål men som står i fare for å få forringet miljøtilstand.

Det lokale tiltaksprogrammet er basert på de lokale hovedutfordringene i vannområdet. Sektormyndigheter og kommuner har med bakgrunn i dette utredet forslag til tiltak innenfor sine ansvarsområder, og har bidratt til kunnskapsgrunnlaget som danner utgangspunktet for fastsettelse av miljømål.

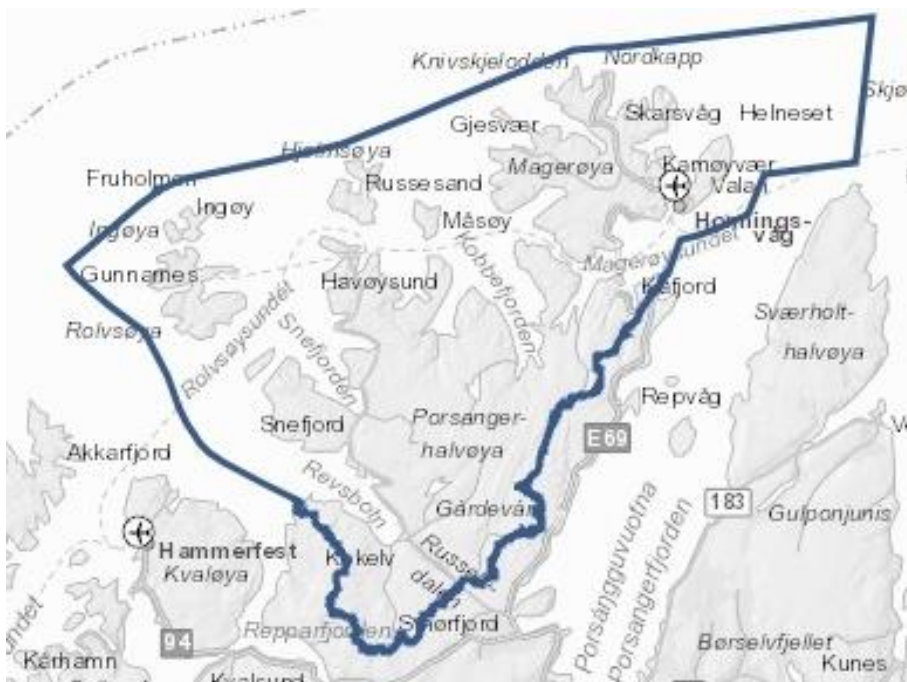
2.1. Vannområdet vårt

Følgende kommuner ligger innenfor vannområde Måsøy og Magerøya (Fig. 1):

- Måsøy
- Nordkapp
- Porsanger

Vannområdet består i hovedsak av store ubebygde arealer og naturområder. Til vannområdet hører blant annet flere øyer og halvøyer som fremdeles preges av inngrepsfrie arealer. Et annet særtrekk for vannområdet er at nærmere halve arealet er dekket av hav, og de mange fjordene og sundene er med å sette preg på vannområdet.

Måsøy og Magerøya har et felles vannområdeutvalg med Laksefjorden & Nordkinnhalvøya og Lakselvvassdraget & Porsangerfjorden vannområder, gjennom samarbeidsprosjektet *Vannområde Midt-Finnmark*. Vannområde Midt-Finnmark er et samarbeidsprosjekt mellom Måsøy, Nordkapp, Porsanger og Lebesby kommune.



Figur 1: Kart over Måsøy og Magerøya vannområde i Troms og Finnmark vannregion.

Organisering av vannområdet

Arbeidet i Vannområde Midt-Finnmark er organisert gjennom en styringsgruppe, et vannområdeutvalg, en vannområdekoordinator, og en referansegruppe. Kommunene er representert ved ordførere i styringsgruppen og administrativt ansatte i vannområdeutvalget.

Styringsgruppen har det overordnede ansvaret for prosjektets fremdrift, måloppnåelse og økonomi. Vannområdeutvalget skal samordne og sikre konsensus omkring det faglige arbeidet i vannområdet. Utvalget skal bidra til samordning over kommunegrensene i tiltaksoppfølging. Hensikten med vannområdeutvalget og referansegruppen er å sikre medvirkning og lokal forankring i arbeidet som blir gjort i vannforvaltningen. Vannområdekoordinator er prosjektleder og daglig leder av vannområdene, både administrativt og faglig.

Referansegruppen består av lag, foreninger og bedrifter som har interesse for vannforvaltningsarbeidet i området, og er åpen for alle som ønsker å være med. Gruppen er særlig viktig med tanke på bred medvirkning, og er et lavterskeltilbud for de som ønsker å holdes oppdatert på vannområdets arbeid.

Kommunene skal selv sørge for at det gjennomføres tiltak for å bedre vannmiljøet i risikovann der de er forurensningsmyndighet, og vannområdekoordinatoren skal legge til rette for at dette blir gjort på en kostnadseffektiv og gunstig måte. Dette innebærer å legge til rette for arbeidet i vannforvaltningen med organisering, utarbeide dokumenter i vannområdet, hjelpe kommunen med det miljøfaglige beslutningsgrunnlaget, rapportering og prioriteringer og fungere som et bindeledd mellom kommunene og andre sektormyndigheter.

Brukerinteresser som knytter seg til vannforekomster og vannmiljø

Vann betyr mye for innbyggerne i vannområdet, og de færreste kunne nok sett for seg en dag uten rent vann. God miljøtilstand i vannet er viktig for at vi skal ha det bra, og er mye mer enn bare rent vann å drikke. Vi skal kunne bruke vannet til både næringsformål og fritidsaktiviteter samtidig som vi sørger for at vannkvaliteten og naturmangfoldet bevares.

Kommunen er myndighet på flere områder som påvirker vann, og har virkemidler gjennom blant annet plan- og bygningsloven, forurensingsloven og vannressursloven. Det er særlig disse områdene som omtales i dette tiltaksprogrammet.

Viktige brukerinteresser i Måsøy og Magerøya inkluderer

- Trygg drikkevannsforsyning og kvalitet på drikkevannet
- Fiske og utmarkshøsting
- Bading og rekreasjon knyttet til vann
- Næringsinteresser knyttet til reiseliv, oppdrett, fiskeri og vannkraft



Figur 2: Eksempler på viktige brukerinteresser i vannområde Måsøy og Magerøya. Øverst venstre: Oppdrettsanlegg i Skinnstakkvika (foto: Benedicte Warland), øverst høyre: Nordkapp og omegn turlag sin turpostkasse ved Indre Baklivatn, nederst venstre: Repvåg kraftlag sitt vannkraftanlegg på Laffjordmagasinet (foto: Repvåg kraftlag), nederst høyre: Kongekrabbefangst (foto: Torfinn Sørensen).

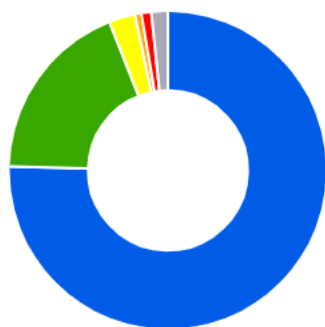
3. Miljøtilstand og miljøutfordringer

3.1 Økologisk og kjemisk tilstand til vannforekomster i vannområdet

En grundigere gjennomgang av den økologiske og kjemiske tilstanden til vannforekomster i vannområdet, samt endringer i miljøtilstand fra 2010 frem til i dag, finner du i dokumentet Hovedutfordringer for vannområdet Måsøy og Magerøya.

Måsøy og Magerøya vannområde består i hovedsak av store ubebygde arealer og naturområder, og er spredt bebygd. Store områder med få menneskelige inngrep og påvirkninger resulterer i at hoveddelen av vannforekomstene i vannområdet har svært god og god økologisk tilstand (se Fig. 3).

Økologisk tilstand, naturlige vannforekomster i Måsøy og Magerøya



	Antall	Prosent
Svært god	227	75.4%
God	56	18.6%
Moderat	8	2.7%
Dårlig	2	0.7%
Svært dårlig	3	1%
Udefinert	5	1.7%

Figur 3: Oversikt over økologisk tilstand i overflatevann i vannområde Måsøy og Magerøya. Kilde: Vann-Nett 30.august 2021.

Foreløpig har vi lite data om kjemisk tilstand, og det er bare 16 vannforekomster i Måsøy og Magerøya som har fått registrert kjemisk tilstand. Av disse har 8 god tilstand, mens 8 har dårlig tilstand. Du kan lese noe mer om dette i Hovedutfordringer for vannregionen.

3.2 Hovedutfordringer i vannområdet

I dokumentet Hovedutfordringer for vannområdet Måsøy og Magerøya finner du en grundig gjennomgang av utfordringene, påvirkningene og gjennomføringen av tiltak i vannområdet.

Det er registrert påvirkninger i 25 % av vannforekomstene i vannområde Måsøy og Magerøya. Påvirkninger fra introduserte arter og sykdommer er den største kategorien. Kongekrabbe er en stor påvirkning på halvparten av kystvannsforekomstene, i tillegg til at pukkellaks er registrert som en stor til middels påvirkning i 4 elveforekomster. Påvirkninger fra vannkraft forekommer også hyppig, og her er det særlig vannstanden i elver og innsjøer som er påvirket i stor til middels grad. Under Fiskeri og akvakultur er diffus avrenning fra fiskeoppdrett en stor påvirkning på én vannforekomst, mens 8 vannforekomster er påvirket av lakselus i liten grad. Drikkevann er registrert som en påvirkning på 8 innsjøvannforekomster, hvor dammer, barriere og sluser til drikkevannsforsyning påvirker miljøtilstanden i liten grad.

4. Forslag til tiltak innenfor kommunalt ansvarsområde

4.1 Avløpsvann

Tilstand og utfordringer

Generell informasjon om tilstand til avløpsnett og -anlegg

Hverken Måsøy eller Nordkapp kommune har per i dag renseanlegg, og det kommunale avløpsvannet går urensset ut i sjøen. Dette gjøres fordi vannområdet er preget av eksponert sjø, hvor avløpsvannet for det meste blandes raskt ut. Utenfor sentrumsområdene er det for det meste spredt, privat avløp.

Nordkapp kommune vedlikeholder og bytter ut avløpsnett etter vedtatt investeringsplan. Ny hovedplan for vei, vann og avløp utarbeides i disse dager og skal etter planen ferdigstilles i 2021. Måsøy kommune har også startet arbeidet med ny VA-hovedplan, og håper å ha denne ferdig i 2022.

Utfordringer

Det er et gjennomgående problem knyttet til punktutslipp av kommunalt avløpsvann uten rensing i vannområdet Måsøy og Magerøya. Utslippene kan føre til økt næringstilførsel og spredning av mikroplast, miljøgifter, bakterier og sykdom. Kommunene har også et stort etterslep på utskifting av avløpsnett, og det er utfordringer knyttet til spredt avløp.

Håndtering av avløpsvann er en kommunal oppgave som krever mye ressurser. Både i form av kunnskap, kompetanse, finansiering og daglig drift. Oppgraderinger i eksisterende avløpsanlegg krever finansiering gjennom gebyrer fra abonnentene til selvkost. Dette er særlig kostbart i kommuner med stor andel spredt bebyggelse. Mangel på ressurser og finansiering trekkes frem som hovedutfordringen i kommunene ved gjennomføring av tiltak.



Figur 4: Vannområdet har mye spredt bebyggelse med privat avløp, som her i Nordhamn i Måsøy kommune (foto: Finn Tore Jørgensen).

Hva sier lovverket og nasjonale føringer om avløp?

Nasjonale føringer, gitt 19. mars 2019, gir klare retningslinjer til hvordan kommunene skal følge opp avløp i tråd med vannforskriften.

Kommunene skal kartlegge og følge opp utslipp fra avløpsanlegg som de er myndighet for (alle avløpsanlegg etter kapittel 12 og 13 i forurensingsforskriften). Kommunen skal gi pålegg om tiltak for anlegg som ikke overholder rensekrav gitt i tillatelser etter 1.1.2007, samt sette i verk tiltak for å sørge for at utslipp etablert før 1.1.2007 blir renset i tråd med rensekravene i forurensingsforskriftens kapittel 12 og 13.

Innstasen bør først prioriteres i nedbørsfelt til vannforekomster som er påvirket av utslipp av avløpsvann og som har dårligere enn god tilstand og/eller har viktige brukerinteresser.

Målsetningen skal være at alle anleggene i den enkelte kommune oppfyller forurensingsforskriftens rensekrav slik at miljømålene etter vannforskriften kan nås innen 2027, og senest innen 2033.

Tiltak

Både Nordkapp og Måsøy kommune jobber som nevnt med ny VA-hovedplan, som vil legge grunnlaget for videre tiltak knyttet til avløpsnett og -anlegg. Fra investeringsplanen i 2019 ligger to tiltak om rehabilitering av avløpsnettet og nytt renseanlegg i Nordvågen i Nordkapp kommune. Disse tiltakene har blitt utsatt og følger med videre til planperioden 2022-2027.

Det er også foreslått problemkartlegginger for å undersøke påvirkningen utslipp av urensset avløp har på vannforekomster i Gjesvær, Risfjorden og Havøysundet. Disse er nevnt under «Andre tiltak» (kapittel 4.6).

KTM 1 Avløpstiltak	Antall tiltak	Investeringskostnad	Driftskostnad
Byer og tettbebyggelse			
Grunnleggende			
MT304 Oppgradering av avløpsnett	2	6,000,000	0
MT344 Kart- og planlegging	2	4,000,000	0
SUM	4	10,000,000	0

Tiltakstype	Tiltaksnavn - beskrivelse	Antall	Investeringskostnad
MT304 Oppgradering avløpsnett	Rehabilitering av avløpsnett i Nordvågen, Nordkapp kommune	1	3 000 000
	Samle utslipp og nytt renseanlegg i Nordvågen, Nordkapp kommune	1	3 000 000
	Utarbeide hovedplan vann og avløp Nordkapp kommune	1	2 000 000
	Utarbeide hovedplan vann og avløp Måsøy kommune	1	2 000 000

Vurdering av måloppnåelse

Vil tiltakene som foreslås oppfylle målene/kravene i vannforskriften, forurensingsforskriften og nasjonale føringer?

Det er per i dag ingen vannforekomster i vannområdet som har risiko for å ikke nå miljømålene kun på grunn av påvirkning fra avløp. Det er derimot én av flere påvirkninger i flere havneområder som har risiko for å ikke nå miljømålene om god kjemisk og økologisk tilstand. Utarbeidelsen av ny hovedplan for vann og avløp for de to kommunene vil være et viktig steg for å oppfylle krav i vannforskriften, forurensingsforskriften og nasjonale føringer.

Hvordan kan klimaendringer påvirke måloppnåelsen?

Det er forventet at klimaendringer i Finnmark vil føre til at episoder med kraftig nedbør vil øke vesentlig både i intensitet og hyppighet. Det forventes også flere og større regnflommer, og i små, bratte vassdrag må man forvente en økning i flomvannføring. Dette vil også føre til mer overvann. Avløpsnett og renseanlegg i vannområdet vil da være sårbart for sprengt kapasitet, og rensingen vil kunne bli dårlig i perioder med mye nedbør. Dette kan også påvirke separate avløpsanlegg i spredt bebyggelse.

Positive virkninger for økosystem og samfunn

Etablering av renseanlegg i Nordvågen i Nordkapp kommune vil kunne minske påvirkningen kommunalt avløp har på vannkvaliteten i havneområdet. Utarbeidelsen av ny VA-hovedplan vil også bidra til å avdekke behov for og prioritere ytterligere tiltak i resten av kommunene. Dette vil på sikt ha en positiv effekt på vannmiljøet.

Påvirkningsfaktor	Aktuelle tiltak	Nytte for økosystemene	Nytte økosystemtjenester
Fosfor, nitrogen og organisk materiale	Samle utslipp og etablere renseanlegg	Redusert algevekst	Smitteforebyggende
Bakterier	Rehabiliter ledningsnett	Bedre forhold for bunndyr, fisk, kreps og elvemusling	Bedre badevannskvalitet
Miljøgifter		Redusert mikroplast	Bedre fritidsfiske
Mikroplast		Mindre miljøgifter	Økt kvalitet som rekreasjonsområde
			Klimatilpasning

4.2 Landbruk

Tilstand og utfordringer

Generell informasjon om tilstand og påvirkning fra landbruk

Det er ingen vannforekomster i vannområdet som er påvirket av landbruk, og det drives ikke landbruk i hverken Nordkapp eller Måsøy kommune, som er de kommunene med størst areal innenfor vannområdet. Vannmiljøet kan påvirkes av reindrift i området, men dette er ikke kartlagt per i dag.

Hva sier lovverket og nasjonale føringer om landbruk?

Regelverk og vannmiljøtiltak i jordbruket har i noen grad bidratt til å forbedre eller opprettholde status i mange jordbrukspåvirkede områder.

Punktutslipp fra fjøs, gjødsellager og siloanlegg har man stort sett forebygget gjennom krav og regelverk. En oppgave i planprosess og gjennomføring av planer kan være å kartlegge punktutslipp og sikre etterlevelse av eksisterende krav. Det gis støtte gjennom investeringsmidler slik som SMIL og IBU.

Arealavrenning av næringsstoffer og jordpartikler kan vanskelig forebygges med tekniske engangstiltak, men krever mer kontinuerlig innsats. Gjødselsregelverket stiller generelle krav til spredemengde og spredetidspunkt mv., og skal sørge for at gjødsla blir utnyttet til plantevekst. For jordbearbeiding er det krav i forskrift om produksjonstilskudd om å etterlate en vegetasjonssone mellom jordbruksareal og vassdrag for å motvirke avrenning.

I regelverket finnes det hjemler som gir kommunen og fylkesmannen mulighet til å stille strengere krav til miljøtiltak i særlig utsatte områder, men som i liten grad er tatt i bruk. Etter *forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav* har kommunen adgang til å stille mer restriktive eller lempelige krav til spredningstidspunkt ut fra situasjonen lokalt. Tilsvarende kan man stille mer restriktive krav til spredeareal/-mengde.

Fylkesmennenes og kommunens hjemler til å stille krav til gjennomføring av miljøtiltak skal tas i bruk der det er nødvendig for at miljømålene etter forskriften nås innen 2027, og senest innen 2033.

4.3 Beskyttelse av drikkevann

Generell status for drikkevannskvalitet

Drikkevannskvaliteten i både Nordkapp og Måsøy kommuner er generelt god, og kommunene følger vannprøveplan godkjent av mattilsynet. Vannverket i Tufjord i Måsøy kommune har ikke tilstrekkelig drikkevannskvalitet, og her er det pågående kokevarsel (per 01.07.2020). Her jobber kommunen med å finne en ny, bedre drikkevannskilde. Det er gjennomført en kartlegging av mulige kilder, men det gjenstår fortsatt en del arbeid før en ny vannkilde vil være klar.

Utfordringer

Utfordringene ligger i lekkasjeandelen fra ledningsnettets som må regnes som høy. Innsatsen på fornying/rehabilitering av ledningsnettets er øket gjennom de siste årene, men ligger enda ett stykke bak den nasjonale målsettingen på 2 % årlig fornying. Mangel på ressurser og finansiering trekkes frem som hovedutfordringen i kommunene ved gjennomføring av tiltak.

Hva sier lovverket og nasjonale føringer om drikkevann?

Ifølge drikkevannsforskriften §4 er det forbudt å forurense drikkevann. Forbudet omfatter alle aktiviteter, fra vanntilsigsområdet til tappepunktene, som medfører fare for at drikkevannet blir forurenset.

§17 i vannforskriften stiller et tydelig krav knyttet til folkehelse ved at «*vannforekomster identifisert som drikkevannskilder etter denne bestemmelsen skal beskyttes mot forringelse av kvaliteten, slik at omfanget av rensing ved produksjon av drikkevann reduseres*». Videre forutsetter §16 i vannforskriften at det opprettes et register over beskyttede områder. Beskyttelses- og

klausuleringssoner for drikkevann regnes etter vannforskriftens vedlegg IV som slike beskyttede områder og skal registreres.

Vannforskriften krever at hensynet til, og tiltak for å beskytte slike vannforekomster, skal avklares gjennom de regionale vannforvaltningsplanene. Tilsvarende krever drikkevannsforskriften i §26 og §27 at kommuner og fylkeskommuner ivaretar drikkevannshensyn når de hhv. utarbeider arealdelen til kommuneplaner og i regionale planer.

Tiltak

Nordkapp kommune har satt opp skilt ved drikkevannskilder, og har sikringssoner hvor det ikke er tillatt med aktiviteter som kan gi forurensing av drikkevann. Ny VVA-hovedplan utarbeides som nevnt i disse dager.

Måsøy kommune har vedtatte hensynssoner for å beskytte drikkevannskilder. Det er foreslått tiltak om å sette opp informasjonsskilt ved aktuelle vannforekomster innenfor disse hensynssonene. Dette er en relativt billig men effektiv måte å beskytte drikkevannet på. Det utarbeides som nevnt VA-hovedplan også her, som vil se på andre nødvendige tiltak for å sikre drikkevannskvaliteten.

KTM 13 Tiltak for å beskytte drikkevann	Antall tiltak	Investeringskostnad	Driftskostnad
Grunnleggende			
MT210 Oppslag av informasjonsmateriell	1	40 000	0
SUM	1	40 000	0

Tiltakstype	Tiltaksnavn - beskrivelse	Antall	Investeringskostnad
MT210 Oppslag av informasjonsmateriell	Skilting ved hensynssoner for drikkevann Måsøy kommune	1	40 000

Vurdering av måloppnåelse

Vil tiltakene som foreslås oppfylle målene/kravene i vannforskriften, forurensingsforskriften og nasjonale føringer?

Utarbeidelsen av ny hovedplan for vann og avløp vil være et viktig steg for å oppfylle krav i vannforskriften, forurensingsforskriften og nasjonale føringer. Utarbeidelsen av ny VA-hovedplan vil også bidra til å avdekke behov for og prioritere ytterligere tiltak i kommunene. En ny, trygg drikkevannskilde til vannverket i Tufjord er også viktig for å oppfylle kravene til trygt drikkevann.

Hvordan kan klimaendringer påvirke måloppnåelsen?

Både Måsøy og Nordkapp kommune har flere overflatevann som drikkevannskilder. Et varmere klima har allerede vist seg å føre til mer humus i overflatevann, noe som skyldes varmere vann og mer nedbør. Dette er et problem som trolig vil bli større de neste tiårene. Mer humus i vannet vil gi behov for bedre rensing av drikkevann, som igjen vil føre til at drikkevannet blir dyrere.

4.4 Forurensning



Figur 5: Havøysund havn (foto: Måsøy kommune).

Generell status for forurensning

Avfallshåndteringen i vannområdet er organisert gjennom det interkommunale selskapet Finnmark Miljøtjeneste. Avfallsanlegget ligger på Gairasmoen i Porsanger kommune, så det er i dag ingen aktive kommunale avfallsfyllinger i vannområdet. Nedlagte avfallsfyllinger følges opp med kartlegginger ved behov.

Flere av havnene i vannområdet har forurensede sedimenter, som resulterer i at flere av de har dårlig kjemisk tilstand.

Utfordringer

Det er fra gammelt av mange villfyllinger i vannområdet, og det finnes ingen fullstendig oversikt over disse. Det er tid- og ressurskrevende å kartlegge og undersøke eventuell avrenning fra disse. Generelt er finansiering og ressurser en utfordring i oppfølging av forurensningssaker. Særlig opprydning i forurensede havner kan bli svært kostbart for kommunene.

Hva sier lovverket og nasjonale føringer om forurensning?

Vannforskriften §25 sier at tiltaksprogrammet blant annet skal omfatte kontroll med, forebygging av, og om relevant, forbud mot utslipp fra punktkilder og diffuse kilder som kan forårsake forurensning i vann.

Forurensningsloven kapittel 5 om avfall fastslår forbud mot forsøpling, gjennom §28. Paragrafen sier at ingen må etterlate avfall slik at det kan være skjemmende eller til ulempe for miljøet. Videre presiserer §32 at næringsavfall (fiske, akvakultur, landbruk) skal bli brakt til lovlig avfallsanlegg. Forurensningsmyndigheten kan pålegge produsenten å levere næringsavfall til kommunalt avfallsanlegg.

Tiltak

Det er registrert flere problemkartlegginger som har som hensikt å kartlegge eventuell forurensning og avrenning fra nedlagte avfallsfyllinger i vannområdet, i tillegg til problemkartlegginger for å undersøke påvirkningen utslipp fra industri har på enkelte vannforekomster. Disse er nevnt under «Andre tiltak» (kapittel 4.6). Problemkartleggingen vil avdekke eventuelle behov for videre avbøtende tiltak.

Utslippsreducerende tiltak for industri i Nordvågen i Nordkapp kommune dreier seg i første omgang om tilsyn for å avdekke behov for eventuelle tiltak. Ansvar for oppfølging av dette tiltaket ligger hos fylkesmannen. Fylkesmannen har også sendt pålegg om å etablere renseanlegg hos fiskeforedlingsbedrift i Gjesvær.

KTM 16 Tiltak industri og gruver	Antall tiltak	Investeringskostnad	Driftskostnad
Grunnleggende			
MT52 Industri – utslippsreduserende tiltak	2	0	0
SUM	2	0	0

Tiltakstype	Tiltaksnavn - beskrivelse	Antall	Investeringskostnad
MT52 Industri – utslippsreduserende tiltak	Redusere utslipp fra industri i Nordvågen (i første omgang tilsyn)	1	0
	Redusere påvirkning fra industrielt utslipp i Gjesvær	1	0

Vurdering av måloppnåelse

Vil tiltakene som foreslås oppfylle målene/kravene i vannforskriften, forurensingsforskriften og nasjonale føringer?

Tiltakene som er foreslått i denne perioden er for det meste problemkartlegginger og undersøkelser for å kartlegge eventuell forurensing/avrenning. Dette er et viktig første steg i oppfølging av lovverk og nasjonale føringer rundt forurensning. Problemkartleggingene vil vise hvor det er nødvendig å sette inn ytterligere tiltak.

Hvordan kan klimaendringer påvirke måloppnåelsen?

På lik linje med avløp vil hyppigere og mer intense perioder med kraftig nedbør føre til større fare for avrenning fra søppelfyllinger. Dette må tas hensyn til i fremtidige problemkartlegginger og tiltak.

Positive virkninger for økosystem og samfunn

Utslipp fra industri og eventuell avrenning fra nedlagte avfallsfyllinger i vannområdet påvirker for det meste kystvannsforekomster, og særlig havneområder. Her kan utslippene føre til akkumulering av miljøgifter og næringsstoffer, som er svært uheldig for miljøtilstanden. En reduksjon av disse utslippene vil kunne gi flere positive effekter og ringvirkninger, som vist i tabellen under.

Påvirkningsfaktor	Aktuelle tiltak	Nytte for økosystemene	Nytte økosystemtjenester samfunnet
Organiske miljøgifter	Redusere utslipp fra industri	Fjerne miljøgifter fra økosystemet:	Lavere konsentrasjoner for fremmede stoffer
Uorganiske miljøgifter	Renseanlegg industri	- Redusert bioakkumulering	Økt kvalitet som rekreasjonsområde (naturopplevelse)
Tungmetaller		- Forbedret reproduksjon	Bedre badevannskvalitet
Næringsalter og organisk materiale		- Mindre direkte giftige stoffer	Bedre fritidsfiske
		Bedre forhold for bunndyr og fisk	Redusere arealmessig omfang av kostholdsrad
		Redusert algevekst	

4.5 Klimatilpasning

Generell status for klimatilpasning

Måsøy kommune har ingen egen klimaplan på plass. Kommunen har beredskapsplaner i henhold til snø, ras og flom, men ikke med hensyn til klimatilpasning.

Nordkapp kommune har hverken klimaplan eller beredskapsplan for klimatilpasning, men kommunen jobber med igangsettelse av en klimaplan.

Utfordringer

Tiltak, finansiering og kompetansebygging i forhold til klima har ikke vært et vedtatt satsningsområde i kommunene, og det er derfor ikke satt av ressurser til utarbeidelse av klimaplaner.

Hva sier lovverket og nasjonale føringer om klimatilpasning?

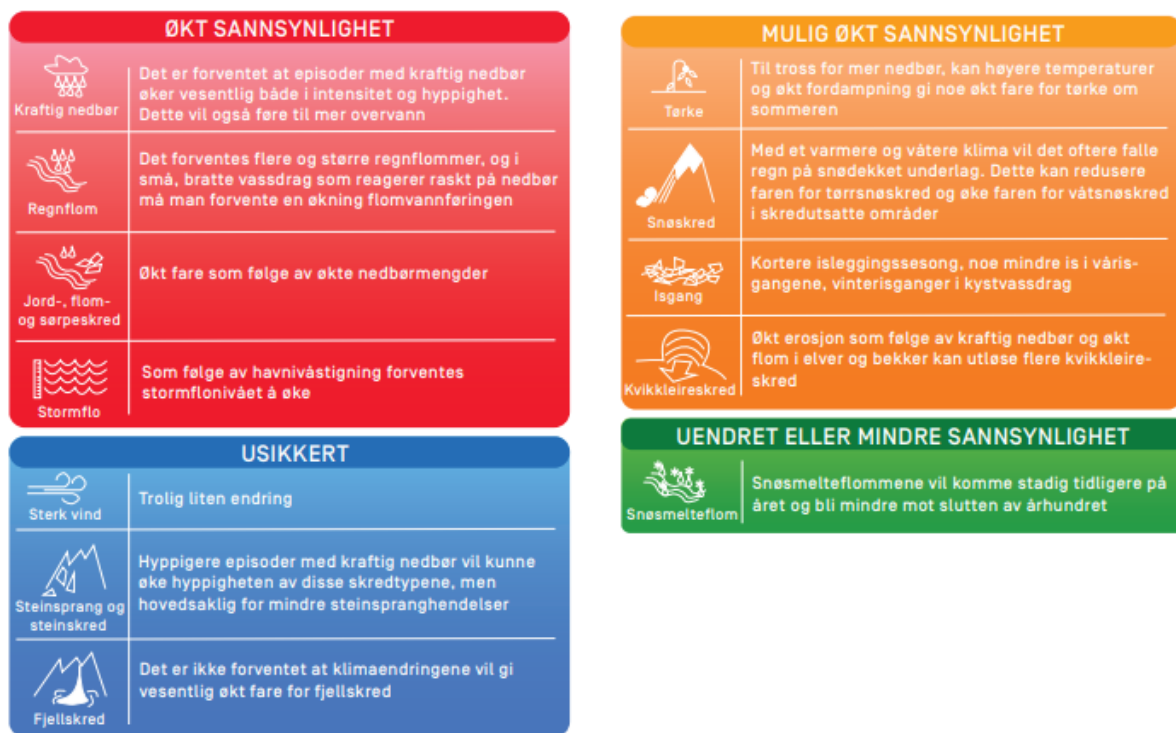
Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning trådte i kraft 28.09.2018. Klimatilpasning handler om å forberede samfunnet på klimaendringene. Kommunen må ta hensyn til fremtidige behov og endringer i arealplaner, risiko- og beredskapsanalyser og overordnede planer for vann. Farer som flom og skred må vurderes i kommune- og reguleringsplaner for arealer som vurderes tatt i bruk til utbyggingsformål. Risiko- og sårbarhetsanalyser bør inngå tidlig i planprosessen.

Planer skal ta hensyn til behovet for åpne vannveier, overordnede blågrønne strukturer, og forsvarlig overvannshåndtering.

Bevaring, restaurering eller etablering av naturbaserte løsninger (slik som eksisterende våtmarker og naturlige bekker eller nye grønne tak og vegger, kunstige bekker og basseng mv.) bør vurderes. Dersom andre løsninger velges, skal det begrunnes hvorfor naturbaserte løsninger er valgt bort.

Hvordan kan klimaendringer påvirke vannmiljøet og allerede registrerte påvirkninger

Klimaendringer vil gi økt sannsynlighet for kraftig nedbør, regnflom og skred i Finnmark (se Fig. 6). Til tross for mer nedbør, vil klimaendringene også gi mulig økt sannsynlighet for tørke i perioder. Som beskrevet tidligere, vil mer og kraftigere nedbør gi økt fare for avrenning fra avfallsfyllinger. Klimaendringer vil også kunne påvirke vann og avløp, ved å gi nye utfordringer med humus i drikkevann, overvannshåndtering og økt kapasitet på renseanlegg.



Figur 6: Sammendrag som viser forventede endringer i Finnmark fra 1971-2000 til 2071-2100 i klima, hydrologiske forhold og naturfarer som kan ha betydning for samfunnssikkerheten. Kilde: Klimaprofil Finnmark, Norsk Klimaservicesenter.

Tiltak

Det er ikke foreslått tiltak rettet mot klimatilpasning i denne perioden. Nordkapp kommune jobber med igangsettelse av klimaplan, samtidig som en ny VVA-hovedplan burde ta hensyn til fremtidige utfordringer grunnet klimaendringer.

NVE arbeider med en veileder om overvann for kommuner, som vil bli lagt ut på NVEs nettsider når den er ferdigstilt. Den fremhever blant annet viktigheten av å håndtere overvann på overflaten og ikke i rør. Åpning av bekker i rør kan være et godt og viktig tiltak, særlig med fokus på klimatilpasning.

Vurdering av måloppnåelse

For å oppfylle målene i lovverk og nasjonale føringer, må hensyn til klimaendringer arbeides inn i kommunenes arealplaner, risiko- og beredskapsanalyser og overordnede planer for vann.

4.6 Andre tiltak

Det er foreslått 15 problemkartlegginger i vannområdet. Problemkartleggingene har som formål å kartlegge påvirkning fra avfallsfyllinger, avløp, industri, vannkraft, havneanlegg og tettsteder, og vil være grunnlag for prioritering av nødvendige avbøtende tiltak. Problemkartleggingene knyttet til vannkraftsdammer og overføring av vann er det NVE som er ansvarlig sektormyndighet for. I tillegg ligger det inne to tiltak om informasjon og kompetansebygging i forhold til påvirkning fra lakselus i Russelva og Lafjord, hvor mattilsynet er sektormyndighet.

Nordkapp kommunes fagansatte har god kjennskap til behov for tiltak som innenfor fiskevandringshinder på kommunal vei, drikkevannsuttak og åpning av bekkeluker. Kjennskapen er ikke systematisert i form av behovsanalyser, prioriteringer og planer. Dette har heller ikke blitt videreformidlet til vannområdekoordinator tidsnok til å få foreslått konkrete tiltak. Dette bør jobbes videre med.

Forskning og kunnskap	Antall tiltak	Investeringskostnad	Driftskostnad
Grunnleggende			
MT324 Forbedring av kunnskapsgrunnlaget	15	1 380 000	0
SUM	15	1 380 000	0
Supplerende			
MT101 Informasjon og kompetansebygging	2	0	0
SUM	2	0	0

Tiltakstype	Tiltaksnavn - beskrivelse	Antall	Investeringskostnad
MT191 Informasjon og kompetansebygging	Russelva – økt kunnskap om påvirkning fra lakselus	1	0
	Lafjordelva – økt kunnskap om påvirkning fra lakselus	1	0
MT324 Forbedring av kunnskapsgrunnlaget	Problemkartlegging utslipp industri i Nordvågen	1	100 000
	Problemkartlegging utslipp industri og nedlagt søppelfylling i Even Hansen bukta	1	100 000
	Problemkartlegging utslipp industri i Honningsvåg havn	1	100 000
	Problemkartlegging avrenning byer og tettsteder Honningsvåg havn	1	100 000
	Problemkartlegging søppelfylling Skarsvåg	1	100 000
	Problemkartlegging rundt søppelfylling ved Russelva	1	100 000
	Problemkartlegging ifb. arsenikk i sediment - Kaldfjordvatnet	1	100 000

	Problemkartlegging bekk uten minstevannsføring med utløp innerst i Risfjorden	1	0
	Problemkartlegging knyttet til vannkraftsdam i Bealjáidjávri	1	40 000
	Problemkartlegging knyttet til Vannkraftsdam i Lávvárjávrit	1	40 000
	Problemkartlegging utslipp urensset avløp i Gjesvær	1	100 000
	Problemkartlegging utslipp urensset avløp Risfjorden	1	100 000
	Problemkartlegging utslipp avløp Havøysundet	1	100 000
	Problemkartlegging utslipp industri Havøysundet	1	100 000
	Problemkartlegging knyttet til overføring av vann Lafjordelva nedre	1	200 000

5. Tiltak og oppfølging hos andre sektormyndigheter

Behov for samarbeid eller ønsket oppfølging/tiltak hos andre sektormyndigheter enn kommune

Flere tiltak som er nødvendige for å nå miljømålene ligger hos andre sektormyndigheter enn kommunen. I Måsøy og Magerøya vannområde innebærer dette blant annet tiltak hvor ansvaret ligger hos Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet. I koordineringen av tiltak fra ulike sektormyndigheter har vannområdekoordinator og vannregionmyndighet en særlig viktig rolle.

Anadrome vassdrag i vannområdet har de siste årene sett stor og økende oppgang av pukkellaks. Til nå har grunneierforeninger og fiskelag gjort en formidabel innsats med å ta ut pukkellaks på dugnad, men dette er ikke en bærekraftig strategi i lengden. Enkelte foreninger har fått tilskudd fra FeFo og Miljødirektoratet til utfiskingstiltak, men ikke tilstrekkelig. Som en oppfølging av VKM (Vitenskapskomiteen for mat og miljø) sin risikovurdering, skal Miljødirektoratet nå utarbeide en handlingsplan mot pukkellaks. Tilrettelegging for videre frivillig innsats og videreutvikling av utfiskingsmetodikk vil være sentrale oppfølgingspunkter.

Det ble gjort en opprydding i sedimenter i Honningsvåg havn i 2010/2011. Multiconsult gjorde en etterkontroll av miljøtilstanden på vegne av Kystverket i 2013. På bakgrunn av data fra denne undersøkelsen, er den økologiske tilstanden i havna moderat og den kjemiske tilstanden dårlig. I tillegg til forurensede sedimenter, er havna påvirket av industri, kommunalt avløp og avrenning fra byen rundt. Her er det nødvendig med et samarbeid mellom flere sektormyndigheter for å få ryddet opp og redusert utslippene til sjøen.



Figur 7: Honningsvåg havn er påvirket av forurensede sedimenter, utslipp fra industri, kommunalt avløp og avrenning fra byen rundt (Foto: Kjell-Bendik Pedersen).

Det er foreslått tiltak om uttak av rømt oppdrettslaks i Russelva og Rávdoljohka. Vitenskapsrådet for villaks har klassifisert villaksbestanden i vassdraget til svært dårlig tilstand som følge av genetisk effekter av innblanding av rømt oppdrettsfisk. Det er Fiskeridirektoratet som er ansvarlig sektormyndighet for dette tiltaket. I det samme vassdraget har Mattilsynet foreslått tiltak for å samle informasjon og få økt kunnskap om påvirkning fra lakselus (tiltak nevnt i kapittel 4.6).

6. Tiltak og undersøkelser som er gjennomført i vannområdet

Miljøundersøkelser i Vester-Lafjorden i Nordkapp kommune viste høy belastning fra utslipp fra fiskeoppdrett over flere år, og tilstanden for bunnfauna ble klassifisert som moderat. Fylkesmannen fattet i 2015 vedtak om reduksjon i tillatt biomasse for en av to akvakulturlokaliteter med utslipp til fjordarmen. Videre kartlegging etter en periode med redusert produksjon, viste at det fortsatt var en overbelastning av resipientens tåleevne. Lokaliteten Misjona i Lafjorden ble derfor tømt for fisk i 2019.

Det har blitt lagt ned et enormt arbeid med utfisking av pukkellaks i anadromelever i hele vannområdet. Dette er dugnadsarbeid gjort av jakt- og fiskelag og grunneierforeninger. Store mengder pukkellaks kan skade naturlige bestander av laksefisk, vannkvalitet og biodiversitet. Til tross for den store innsatsen lagt ned av frivillige lag og foreninger, er det så store mengder fisk at det er vanskelig å få bort alt. Som nevnt i kapittel 5, er det nødvendig med en mer organisert innsats med støtte fra sentrale hold.



Figur 8: Bilde fra utfisking av pukkellaks fra Russelva sommeren 2019 (foto: Paul R. Andersen).